

מחברת דיני עונשין סמסטר א' דוד גרינברג

המחברת לא כוללת את כל החומר שלמדנו, אלא תרשימים שנראו לי
מועילים וסיכום פסקי דין שהתבקשנו לקרוא

השקפים מבוססים על הבנתי האישית בלבד, השתדלתי לעשות
ברצינות, אך כמובן שאינני מומחה וייתכן שנפלה בהם טעות

Disclaimer

תוכן עניינים - א

עקרונות במשפט
הפלילי
עמוד 26

מאפייני המשפט
הפלילי
עמוד 13

ועדת דורנר
עמוד 10

כלי עזר בסיסיים
לניתוח עברה
עמוד 5

250/84 הוכשט
נ' מדינת ישראל
עמוד 39

עברות סטטוס
והחזקה
עמוד 36

53/54 אש"ד נ'
היועמ"ש
עמוד 34

281/69 בר שלום
נ' מדינת ישראל
עמוד 32

וחשבה פלילית
וחזקות יסוד נפשי
עמוד 49

341/82 בלקר נ'
מדינת ישראל
עמוד 47

707/83 פטרומיליו
נ' מדינת ישראל
עמוד 45

בסיס בקש"ס
עובדתי ומשפטי
עמוד 42

תוכן עניינים - ב

3158/00 מגידש
עמוד 56

פזיזות – קלות דעת
ורשלנות
עמוד 55

115/00 טייב נ' מדינת
ישראל
עמוד 51

180/83 סרור נ'
מדינת ישראל
עמוד 64

ניסיון, הכנה וחרטה
עמוד 61

983/02 דנ"פ יעקובוב
עמוד 58

סוגי גרימת מוות
עמוד 70
2796/95 פס"ד פלונים
וצדדים לעברה
עמוד 71

401/99 מצראווה נ'
מדינת ישראל
עמוד 67

11068/08 סנקר נ'
מדינת ישראל
עמוד 65

וודא שהחוק עומד אל מול עקרונות המשפט הפלילי – חוקיות(בהירות, פומביות,חקיקה רטרו, פרשנות מצמצמת), אשם(כשרות פלילית, היעדר סייג, ענישה אישית ולא קולקטיבית), התמזגות בין יסוד נפשי לעובדתי, וחלות החוק(אפשר לוודא לאור העקרונות בסוף או בהתחלה, זה לא כ"כ משנה, מה שנוח)

עברה תוצאתית – פחות נפוצה

יסוד עובדתי:

בנוסף למה שצריך בעברה רגילה יש להוכיח רכיב תוצאתי וקש"ס סיבתי ומשפטי

יסוד נפשי:

מודעות לטיב המעשה ולטיב הנסיבות
בנוסף למה שצריך בעברה רגילה: הוכחת כוונה, או לחילופין פזיזות, שמתבטאת באדישות או קלות דעת אדישות חמורה יותר מקלות דעת

1.וודא שיש קש"ס עובדתי ע"י שימוש במבחן האלמלא וודא שאין גורם זר מתערב. וודא קש"ס משפטי = במבחן הצפיות(אדם סביר סובייקטיבי ואובייקטיבי) ומבחן הגולגולת הדקה/ דקיקה. בנוסף, כשצריך השתמש בחזקה הקובעת שהשתתפות בשרשרת אירועים שהובילה למוות דינה כהמתה(ברדריאן, בלקר)

1. השתמש בעצימת עיניים(תחליף מודעות). רלוונטי גם במחדל
2. השתמש בחזקת המודעות הכללית(תחליף למודעות)
3. השתמש בהלכת הצפיות להוכחת כוונה

עברה התנהגותית - ברירת מחדל כשלא יודעים

יסוד עובדתי:

רכיב התנהגותי ורכיב נסיבתי בלבד!
האם מדובר בעברות החזקה, סטטוס או מחדל(ר"ת הס"מ)?
אם כן לא צריך רכיב התנהגותי
לא לנסות לנתק קש"ס בעברה לא תוצאתית!

לא לשכוח שהחזקה ניתן לבצע גם ע"י אחר. לא חייבים דווקא שליטה פיזית, מספיקה גם שליטה בגורל החפץ

יסוד נפשי:

מודעות לטיב המעשה ולטיב הנסיבות
בדוק האם מדובר בעברות קפידה ורשלנות!
במידה וכן לא צריך להתייחס למחשבה פלילית כלל

השתמש בחזקות ע"מ להוכיח: **עצימת עיניים**(תחליף למודעות) **האם התייחסת למחדל?** ניתן להוכיח גם מחדל באמצעות ע"ע, בניגוד לדעת מיעוט של חשין
לא להשתמש בהלכת הצפיות בעברה לא תוצאתית!!

יסוד עובדתי

רכיב תוצאתי

התוצאה של ההתנהגות.
בעברות תוצאה בלבד. הנחת
המוצא במקרה של ספק היא
שהעברה התנהגותית ולא
תוצאתית

רכיב נסיבתי

התפאורה שהופכת
התנהגות לפלילית.
**הירייה אל תוך גוף
של מישהו**

רכיב התנהגותי

פשוט התנהגות. נניח ירייה.
בעברות הבאות הרכיב ההתנהגותי **לא
צריך להיות אקטיבי:**

עברות מחדל

להימנע ממעשה המחויב
ע"פ חוק, כגון עזרה
לפצוע. חובה שיהיה דין
המחייב עשייה שאי
ביצועה הוא מחדל
אפשר להשתמש בעצימת
עיניים כדי להוכיח מחדל

עברות החזקה(ס' (34

הרכיבים העיקרים
בהחזקה הם שליטה,
פיזית או אחרת בגורל
החפץ, ומודעות בנוגע
לשליטה. שליטה
יכולה להיות ע"י
אחרים

עברות סטטוס

עצם ההמצאות
במקום מסוים באופן
לא חוקי זו עברה.
נניח לשהות
בסוריה(ארץ אויב)

**קש"ס עובדתי - הוכחה של הקשר בין ההתנהגות לתוצאה -
בעברות תוצאה בלבד!**

לרוב זה קל. כשיש מספר מעורבים, או לחילופין כשיש הפסקה של זמן ומרחב, קשה להוכיח את הקשר ישירות. **כיצד נתגבר על בעיה זו?**

חזקות שונות

כשמספר בני אדם משתתפים ביחד בפעולה קטלנית, או נוטלים חלק בשרשרת אירועים שבסיומה מוות, וכל אחד תורם לה באופן משמעותי, או לפחות לא זניח, **כולם נושאים באחריות(בלקר, שטרסברג-כהן, עמ' 46)**

דוגמאות: פס"ד בלקר, פס"ד ברדריאן, כל לינץ' אקראי

פס"ד בלקר

אלמלא הוא היה זורק אותה מהחלון היא עדיין הייתה בחיים

פס"ד סטרול

זה לא משנה בהכרח שיש גורמים אחרים – אלמלא אתה, סטרול, לא היית מתרשל - המוות לא היה קורה

מבחן האלמלא – האם לולא ההתנהגות הייתה מתרחשת התוצאה?

תרשים זרימה מחשבה פלילית

עברות קפידה

לא צריך מחשבה
פלילית

עברות רשלנות

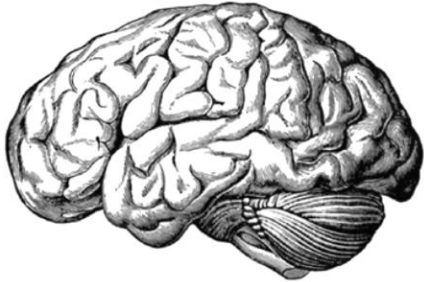
לא צריך מחשבה
פלילית

עברות מחשבה פלילית

(כשלא יודעים מה סוג העברה - ברירת המחדל
היא שעברה היא עברת מחשבה פלילית)

MENS REA

/,menz 'ri:ə/

A True Crime Podcast

מחשבה פלילית: מודעות לטיב המעשה, לקיום
הנסיבות ולאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה,
הנמנים עם פרטי העבירה, ולעניין התוצאות (צריך
בעברות תוצאה בלבד) גם אחת מאלה:

פזיזות שבאחת מאלה:

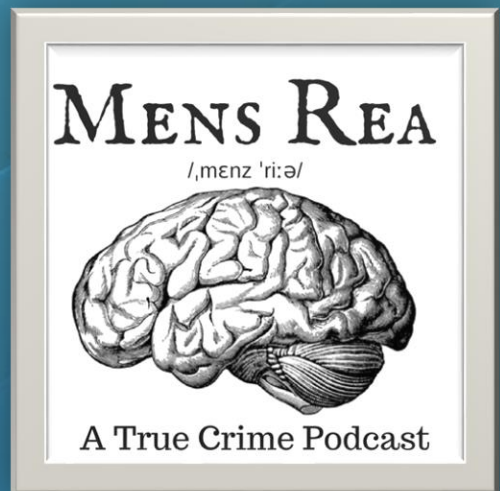
כוונה - במטרה לגרום
לאותן תוצאות

קלות דעת - בנטילת סיכון בלתי סביר לאפשרות
גרימת התוצאות האמורות, מתוך תקווה להצליח למנען

דוגמה - הרופאה המרדימה והילד המת

אדישות - בשוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות
האמורות

דוגמה - היריב המסחרי היורה דרך הקיר

דרכים להוכחת יסוד נפשי

אמירות של
הנאשם עצמו

ראיות
נסיבתיות
חיצוניות

חזקות ראייתיות
עובדתיות המשקפות
את ניסיון החיים והשכל
הישר, כגון חזקת
המודעות הכללית

ראשי תיבות **אחר:**
אמירות של הנאשם, חזקות
ראייתיות עובדתיות, ראיות
נסיבתיות חיצוניות

ראשי תיבות **עצם:**
עצימת עיניים,
צפיות, מודעות
כללית

דוקטרינת "עצימת עיניים"
ניתן להחיל גם בעברות
מחדל
תחליף למודעות
משתמשים בכל העברות

חזקת "מודעות
כללית"
תחליף למודעות
משתמשים בכל
העברות

חזקת הצפיות
תחליף לכוונה בעברות
תוצאה בלבד
משתמשים בעברות
תוצאה בלבד כדי
להחליף כוונה

תיאור הועדה מתוך ויקיפדיה

"הוועדה לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים היא ועדה ציבורית שהוקמה בהחלטת ממשלה, בראשות השופטת דליה דורנר במטרה לבחון את דרכי הטיפול בעבריינים וענישתם מתוך ראייה כוללת במטרה להביא לניצול מיטבי של ההוצאה הציבורית לצורך מניעת עבריינות.[1] הוועדה הוקמה בשנת 2011 והגישה את הדוח באוקטובר 2015. המלצותיה התמקדו בהתוויית עקרונות ביחס לעמדה ממשלתית בדבר חקיקה של עבירות ועונשים; במחקר, מעקב ושקיפות של הענישה המוטלת בפועל; בתרומתם האפשרית של בתי משפט קהילתיים; בשחרור מוקדם ממאסר; באפשרות ריצוי מאסר בבתי מעבר; ובשימוש בעונש עבודות השירות כחלופה למאסרים קצרים."

2011

ועדת דורנר מוקמת

2015

הועדה מגישה את הדוח

ממצאי ועדת דורנר

כליאה היא כלי ענישה פרימיטיבי, יקר ולא יעיל

לא נמצאה הלימה בין החמרה בעונש לבין ירידה ברמת הפשיעה ולכן אין טעם לנסות לצמצם פשיעה ע"י עונשי מאסר ארוכים יותר

כן נמצאה הלימה בין הגברת הסיכוי לתפיסת הפושע לבין ירידה ברמת הפשיעה

שיקום – תוכניות שיקום בתוך הכלא מוגבלות באפקטיביות שלהן. שיקום בקהילה (עבודות שירות לטובת הציבור) מוצלח יותר

כליאה מצמצמת פשיעה במובן שהיא מרחיקה עבריינים מסוכנים מהציבור

צריך להבחין בין אסירים שיחזרו לעשות עברות לבין אלו שלא

עלויות הכליאה הן עצומות – 10,000 ₪ בחודש לאסיר, בנוסף לתמיכה במשפחתו

הכליאה גורמת לאסירים להפוך לפושעים ולחזור לפשיעה כי הם מאבדים יכולת להשתכר וחיים במחיצת פושעים שמשפיעים עליהם לרעה

**תתי
התמחויות
במשפט פלילי:**

עבריינות סייבר

עבריינות נוער

משפט צבאי

משפט פלילי
וטרור

ענישה פלילית

עבריינות
צווארון לבן

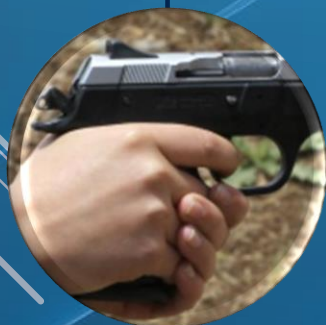

במה עוסקים דיני העונשין?

הכללים להטלת אחריות פלילית

איך אנחנו קובעים
אם אדם מסוים ביצע
עבירה או לא?

קביעת האיסורים

מה אסור לעשות?
לדוג רצח, שוד, אונס

קביעת ענישה

אילו סוגים מותר
להטיל ומתי?

תפקידי מערכת המשפט הפלילית

גזירת עונשם
של עבריינים
מורשעים

קביעה האם
ההתנהגות בה
דנים עולה לכדי
מעשה פלילי

פירוש דיני הדין
הפלילי

קביעת ממצאים
עובדתיים

מטרות המשפט הפלילי

מניעה

למנוע מהפרט
לפגוע בחברה
לדוגמה - אנס
בכלא לא יכול
לפגוע בנשים

שיקום

נועד לעזור לפרט
לעבור תהליך
שיקום ולחזור
לחברה

הרתעה

מחלקים בין
הרתעת הרבים
להרתעת היחיד –
סנקציה על
הפרט הבודד

גמול – הלימה
יחס הולם בין
חומרת העבירה
לחומרת העונש

המשפט
הפלילי מסדיר
התנהגות

יחסי
גומלין
במשפט
הפלילי

ההתנהגות
שלנו מסדירה
את המשפט
הפלילי

דוגמה 1 ליחסי גומלין בין המשפט לנורמות ציבוריות

איסור על
התאבדות – 3
שנות מאסר

ביטול של
החוק

שינוי
בתפיסת
האוטונומיה
לגבי הפרט

דוגמה 2 ליחסי גומלין בין המשפט לנורמות ציבוריות

עברת אינוס בעבר
הייתה רק בכוח או
באלימות

שינוי תפיסה
בנושא
האוטונומיה
של האישה על
גופה

שינוי בחוק –
די באי הסכמה

דוגמה 3 ליחסי גומלין בין המשפט לנורמות ציבוריות

עד 1988 קיום
יחסים
הומוסקסואליים
אסור בחוק

החוק משתנה
בישראל ב-
1988

שינוי בנוגע
לתפיסת
המגדר

דוגמה 4 ליחסי גומלין בין המשפט לנורמות ציבוריות

לחילופין יש
דברים שאינם
בעייתית מוסרית,
אך הם פליליים.
לדוגמה, נסיעה
בצד שמאל של
הכביש

היחס בין דיני עונשין ומוסר

יש פער בין
המוסר
העקרוני
הכללי למשפט
הפלילי

יש מעשים
שאינם
מוסריים אך
אינם פליליים.
לדוגמה, ניאוף

רוב הדברים
הלא מוסריים
הם גם
פליליים, אבל
לא תמיד

הגדרת סוגי עבירות
פליליות
לפי סעיף 24 לחוק
העונשין

פשע
מעל 3 שנות מאסר

עוון
בין 3 חודשי מאסר
ל 3 שנות מאסר

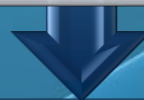
חטא
עד 3 חודשי מאסר

יש השלכה גם לנושא ההתיישנות – על פשע ההתיישנות תהיה ארוכה יותר

סדרי ההליך הפלילי

אירוע פלילי

תקרית פלילית

חקירה משטרתית

איסוף ראיות, חקירת עדים וכדומה

מעצר

קורה בחלק קטן של התיקים. כשבן אדם חשוד ברצח, או אלים במשפחה, לדוגמה. או במקרים של חשש לשיבוש חקירה

החלטה האם מגישים כתב אישום

כתב אישום מוגש ע"י פרקליטות בתיקים גדולים, או ע"י המשטרה בתיקים קטנים (נדיר מאוד בעולם).

הליך משפטי

הליך משפטי בו מתבררת שאלה האשמה ונקבע עונש

סוגי ענישה במשפט הפלילי

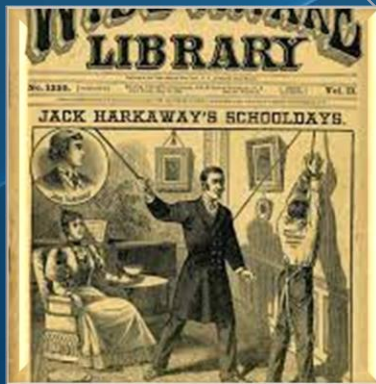

עונשי מקסימום

תקרת העונש הקבועה בחוק

עונשי מינימום

רף תחתון. במקרים מסוימים כגון אונס במשפחה. החוק לרוב מאפשר חריגה. מספר העברות הנ"ל הולך וגדל. **גורם לאכלוס מוגבר של בתי הכלא. מושפע מגורמים פוליטיים.**

עונש חובה

למשל מאסר עולם לרוצח. **אין שיקול דעת לשופט.** עונש זה בלבד.

עקרונות במשפט הפלילי

**עקרון חלות
החוק/ עקרון
התחולה
הטריטוריאלית**

עברות פנים
בסמכות
עברות חוץ לא
בסמכות

**עקרון ההתמזגות
התמזגות בין היסוד
הנפשי לעובדתי**

**אין עונשין על
דברים שבלב
רק על דברים
מציאותיים**

עקרון האשם
1. אחריות אישית – לא
קולקטיבית
2. כשרות פלילית
3. יסוד נפשי
4. העדר סייג לאחריות
פלילית(משוגע, הגנה
עצמית)

**עיקרון
החוקיות
(מפורט
בשקף
נפרד)**

עיקרון החוקיות

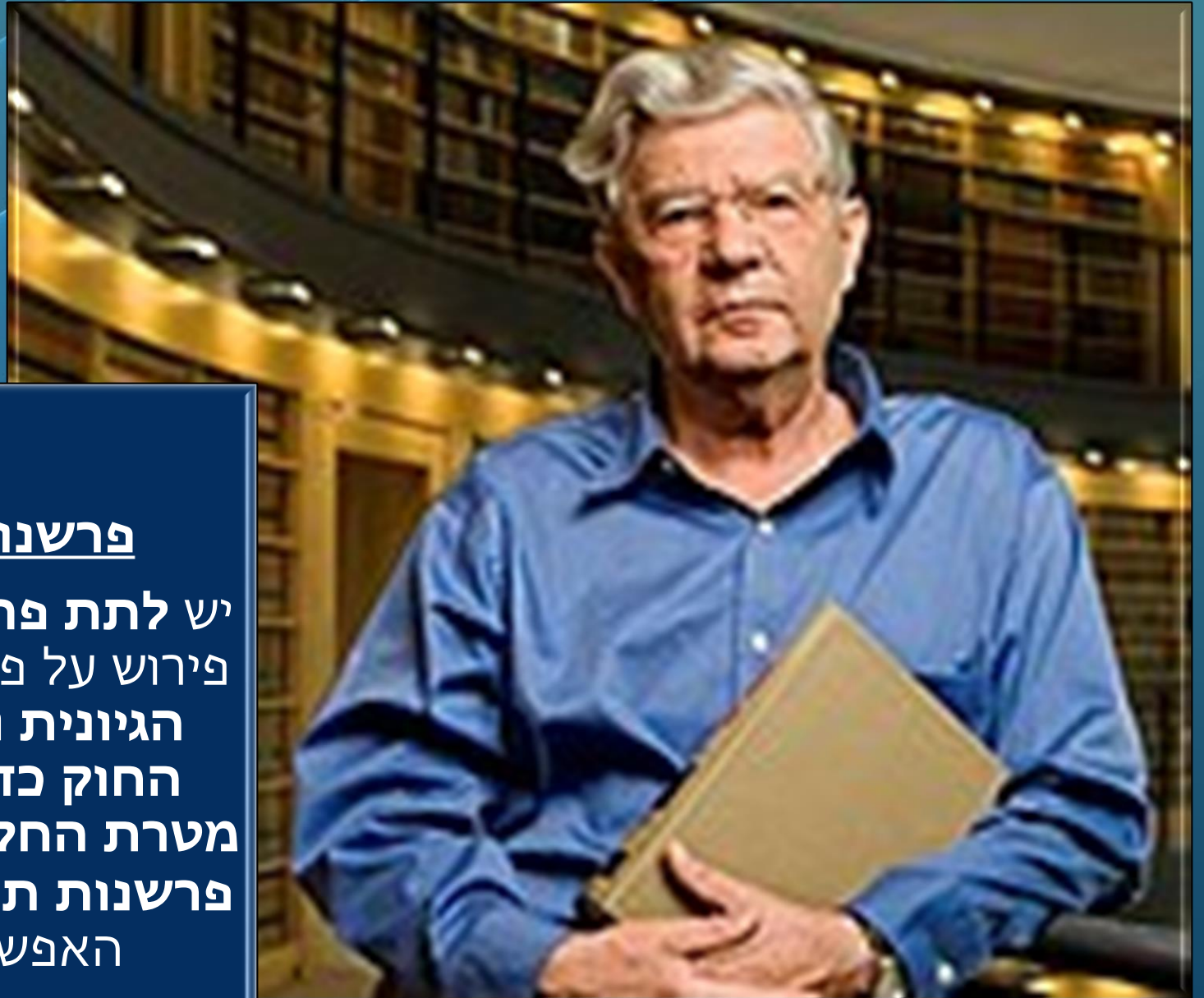
פרשנות מצמצמת
תחת מגבלות פרשנות
תכליתית

איסור על חקיקה
למפרע

פומביות
החוק חייב להיות
מפורסם ברשומות

בהירות וודאות בניסוח
החוק

כיצד נשתמש
בחובה לתת את
הפרשנות
המקילה בחוק?

ברק

פרשנות תכליתית

יש לתת פרשנות תכליתית.
פירוש על פי "מתן משמעות
הגיונית וטבעית ללשון
החוק כדי להגשים את
מטרת החקיקה", ורק לאחר
פרשנות תכליתית – נלך על
האפשרות המקלה

עקרון ההתנהגות אין עונשין על מחשבות שבלב

מדוע לא עונשין על דברים שבלב?

מעשים – מסכנים
מחשבות - פחות

לא רוצים להשתמש
כ"כ הרבה במשפט
הפלילי

פרקטית
אין אפשרות לדעת

עקרונות במשפט הפלילי - א

אין עונשין על דברים שבלב
למה?

עקרון ההתמזגות/סימולטניות
"יסוד נפשי"
"יסוד עובדתי"

עקרון חלות החוק/ עקרון התחולה
הטריטוריאלית
עברות פנים בסמכות
עברות חוץ לא בסמכות

1. פרקטית - אין אפשרות לדעת
2. יש גבול לכמה אנחנו רוצים להשתמש במשפט הפלילי
3. מעשים – פוגעים
מחשבות - פחות

המעשה והמחשבה
צריכים להיות סמוכים
זה לזה
**דוגמה: מקרה
ג'מאמה (1974)**

יוצאי דופן:

1. עברה שתוכננה בחו"ל ומתבצעת בישראל
2. עברה שחלקה בוצעה בישראל
3. חריג – באישור יועמ"ש ועניין לציבור (נניח פעיל חיזבאללה)
4. עברות שבוצעו באיו"ש במקרים מסוימים

עקרונות במשפט הפלילי - ב

עקרון האשם

צריך שההתנהגות תישא אשמה פלילית

**העדר סייג לאחריות
פלילית**

ללא הגנה עצמית,
שכרות וכדומה.

מודעות לעברה

(רצה אותה, תכנן
אותה, אדישות).

אדם בגיר שיש לו
חופש בחירה.

אחריות אישית

אדם נושא בחטאו. אין
אחריות קולקטיבית.

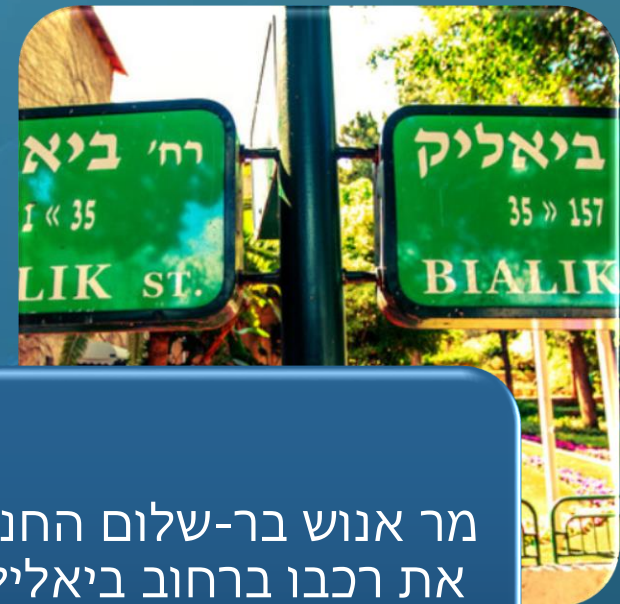
ע"פ 281-69 אנוש בר-שלום נ' מדינת ישראל, כג(2) 85

בית המשפט לתעבורה
קובע כי הוא הקטין ראש,
הרחוב סואן, וברור
שמדובר בחניה בשעות
היום וקונס את בר-שלום
ב-50 לירות או לחילופין
5 ימי מאסר

בר-שלום טוען כי הוא
הבין שמדובר בין שבע
בערב לשבע בבוקר

מר אנוש בר-שלום החנה
את רכבו ברחוב ביאליק
ברמת-גן בשעה 13:00
במקום בו היה תמרור
האוסר חניה "בין השעות
0700/19.00"

ע"פ 281-69 אנוש בר-שלום נ' מדינת ישראל, כג(2) 85 - המשך

ביהמ"ש העליון
מזכה את בר-
שלום

בית המשפט קיבל
חוות דעת בלשנית
האומרת שספרות
צריך לרשום מימין
לשמאל וכך
תומכת בעצם
בגרסת בר-שלום

בית המשפט פוסק
כי חובת הרשות
להבליט את
כוונתה בצורה
שאינה משתמעת
לשתי פנים

בר-שלום מערער
למחוזי וערעורו
נדחה. הוא מבקש
ומקבל רשות
לערער לבג"ץ.
בהרכב יושבים
השופטים אגרנט
(נשיא), לנדוי ומני

ההלכה בתיק: תמרור חייב לבטא את כוונת הרשות בצורה ברורה שאינה משתמעת לשתי פנים – עקרון הבהירות

ע"פ 54/53 אש"ד נ' היועץ המשפטי (עונשין) – חלק א בהירות

השופט חשין מבקר את הסעיף הנ"ל ואומר שהוא אפור מאוד, ופוגע בכלל "אין עונשין אלא אם כן מזהירין", ויש עליו ביקורת חריפה באנגליה ובכללי

לשון הסעיף: "כל העושה מעשה העלול לגרום או להביא לידי היזק (mischief) ציבורי יאשם בעוון

חברת אש"ד הורשעה בהשבתת עבודה י"פ סעיף 15 לפקודת החוק הפלילי (1936)

ע"פ 54/53 אש"ד נ' היועץ המשפטי (עונשין) – חלק ב בהירות

השופט זילברג מצטרף
ואומר שזו עברה "שאין
לה שיעור, לא למעלה,
לא למטה, ולא לצדדין,
והיא עלולה להציף את
מרבית השטחים בהם
חורשת"

זילברג אומר
**שאין מקום
לשיקול דעת
ולהגיון של
שופט.** רק מה
שהחוק אסר
אסור

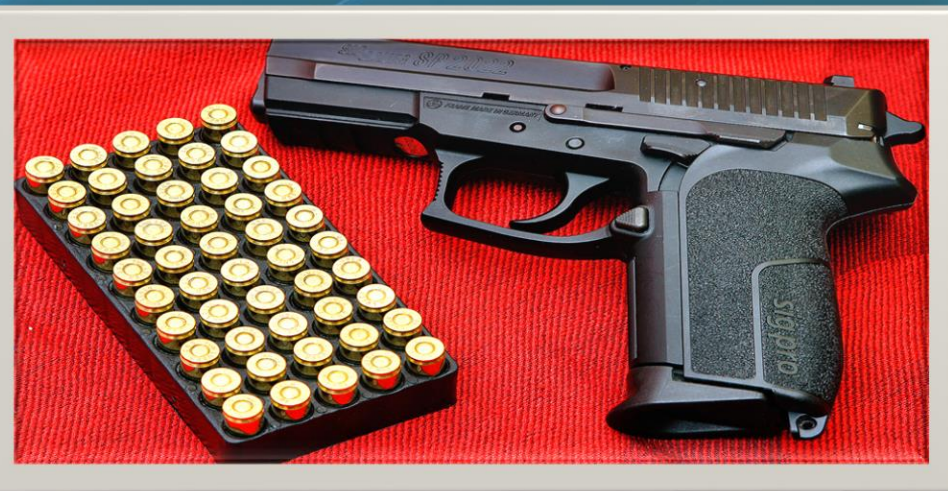
זילברג אומר שאנחנו
בתקופה של קיבוץ
גלויות ויש המון
אנשים שונים,
והמונח "הזק ציבורי"
יכול להתפרש
בהרבה דרכים שונות

זילברג ממליץ
למחוק את
הסעיף
לחלוטין

עברות סטטוס

לדוגמה, חברות בארגון טרור. לא משנה מעשה. עצם החברות מספיקה. דוגמה 2, כניסה בישראל בניגוד לחוק

עברות החזקה

החזקת רכוש אסור. לדוגמה, סמים ונשק. החזקה – לא רק החזקה בפועל, אלא גם שליטה בנכס ויכולת להשפיע על גורלו

עברות התנהגות ללא מעשה
אקטיבי ממשי

עברות מחדל

לא עשית דבר שהיית חייב לעשות. לדוגמה, לא עצרת כדי לעזור לנפגע תאונת דרכים או לא דיווחת על התעללות בחסר ישע

סוגי החזקה

החזקה באמצעות אחר

**החזקה בנכס באמצעות
שימוש באדם אחר**
למשל, עבריין שמשתמש בקטין
להחזקת סמים, או עבריין בחולה
נפש כבלדר לעסקת סמים
ה"אחר" לא חייב לדעת

החזקה קונסטרוקטיבית

אם אחד מחבורה שולט בחפץ
ואתה מודע לזה – גם אתה
מחזיק, גם ללא שליטה
מודעות נצרכת

מטרות איסורי החזקה

אינדיקציה למעשה בדיעבד

החזקה כזאת עשויה
להעיד על עבירה
שבוצעה בדיעבד כגון
רצח או גניבה

מניעה

החזקה של נשק או
סם מעידה על רצון
או נטייה להשתמש

הוכשטט מערער לעליון
כנגד הרשעתו בהחזקת
סם מסוכן

המחזי מרשיע את
הוכשטט בהחזקת 1,300
גרם קוקאין, וגזר עליו
שנה וחצי בפועל. המחזי
אומר שהחבילה הייתה
בחזקתו, והוא הקטין
ראש כשיצא לחו"ל, לא
הודיע כלום, והיה ברור
שיוציאו את החבילה
מהמכס

הוכשטט יוצא
לחו"ל(כנראה תוך ידיעה
שבהעדרו ישחררו את
הסם), ובזמן זה הלל
מזייף חתימה על שמו
ומוציא את חבילת הסם
מהמכס

הלל מספר להוכשטט על
הסיפור. הוכשטט כועס
מאוד ולא רוצה שום
קשר, אבל לא מספר
כלום למשטרה. הלל
מציע להוכשטט לצאת
לסיבוב בחו"ל על
חשבוננו.

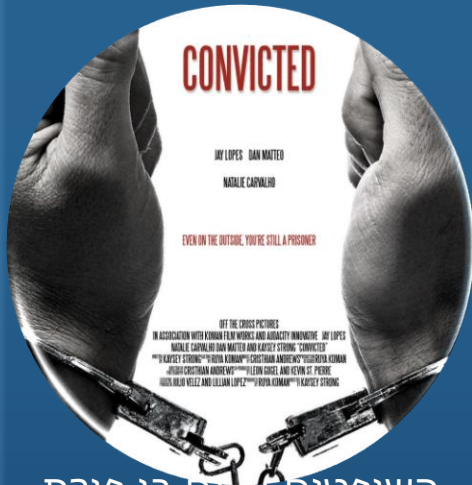

הלל, המנהל של
הוכשטט, הזמין חבילת
סמים מקולומביה על
שמו ולכתובתו של
הוכשטט ללא ידיעתו
כלל. להלל יש את שטר
המטען אתו אפשר
להוציא את החבילה
מהמכס

הוכשטט נגד מדינת ישראל – חלק א - החזקה

ההלכה, לעניות דעתי: כשיש ביכולתך לקבוע או להשפיע באופן מהותי על גורל החפץ, גם כשהוא אצל אחר – זאת נחשבת החזקה

השופטים נזילים בן פורת וחלימה בדעת רוב קובעים שהוא היה יכול לשחרר את החבילה מהמכס עם ת.ז.(כלומר היה בעל שליטה), או למנוע מהלל לקחת את החבילה(כלומר היה בעל השפעה), ובמקום זאת בחר להקטין ראש ולצאת לחו"ל בידעה שיוציאו את החבילה בהעדרו, ומרשיעים אותו בהחזקת סם

ברק, **בדעת מיעוט**, קובע שמכיוון ששטר המטען היה אצל הלל, הוכשטט לא היה בעל החזקה בסם, וצריך לזכות אותו

ברק אומר שלשליטה יש שני מאפיינים – **יסוד פיזי**(החזקה בחפץ), **ויסוד נפשי** (הרצון או המודעות לשליטה בחפץ)

ברק דן ארוכות במושגי החזקה והשליטה – האם החזקה היא גם ללא שליטה, או שצריך גם החזקה וגם שליטה כדי להרשיע אדם במשפט הפלילי?

הוכשטט נגד מדינת ישראל – חלק ב

1

"יש מקום לקביעה, כי עצם יכולתו של המערער למנוע מאחרים את שחרור החבילה די בה כדי להפכו ל"בעל השליטה" בה. מאחר ששטר המטען נשלח על שמו של המערער, היה שיתוף פעולה מצדו חיוני לשם השחרור"

2

"השליטה בחפץ נקבעת על־פי המציאות הלכה למעשה ולא על־פי הזכות המשפטית באותו חפץ. גזלן עשוי לשלוט בחפץ ואילו בעליו עשוי שלא לשלוט בו"

3

"הוא ידע על תוכנה המסוכן של החבילה וכן ש"המפתח" בלעדיו אין החבילה בת־השגה מצוי בכיסו. הוא גם הבין, שאם יעלים עין מהמתרחש, ישלוף חברו או מישהו מטעמו את המפתח מכיסו וישתלט על החומר המסוכן. בכך טמון היסוד הנפשי הנדרש."

מבחני קש"ס עובדתי משפטי

משפטי - "מבחן הצפיות"

היכולת של אדם סביר לצפות מראש את תוצאות המעשה

דוגמה: פס"ד פטרומיליו

עובדתי - "מבחן
האלמלא"

האם ללא המעשה
שבוצע עדיין הייתה
אותה תוצאה?

דוגמאות: פס"ד בלקר
ופס"ד חסיין

"התערבות גורם זר -
ניתוק הקשר
הסיבתי"

גורם לא צפוי שמוביל
לניתוק הקשר הסיבתי
כגון אדם שעושה
תאונה עקב נחש
שהכיש אותו פתאום
באמצע נסיעה

דוגמאות למקרים בהם
זה לא תקף: פס"ד
צברי ופס"ד יקירביץ'
(מתקבלת לעיתים
נדירות)

מבחן ה"גולגולת הדקה"

(נגזרת של מבחן הצפיות)
צריך להניח שאדם עשוי להיות
רגיש. אם נותנים מכה – אי אפשר
לטעון שלא ידעתי שלאדם יש גולגולת
דקה מהרגיל.

יש הבדל בין גולגולת דקה לגולגולת
דקיקה. במקרה שיש תוצאה קיצונית
ולא סבירה ממש, כמו בפס"ד
פטרומיליו – לא ניתן להרשיע

דוגמאות לגולגולת דקיקה: פס"ד
מלכה ופס"ד פטרומיליו

2. האם
האדם היה
צריך לצפות
את התוצאה
הזאת?

מבחן
אובייקטיבי על
ידי בימ"ש
באמצעות
שיקולים
עובדתיים
טכניים ושיקולי
צדק

1. האם
האדם הסביר
יכול וצריך
היה לצפות
את
התוצאה?

מבחן
סובייקטיבי
לאדם עצמו

אדם לא חייב
להיות הסיבה
היחידה או
האחרונה כדי
לקבל אחריות –
מספיק שהוא היה
חלק מהותי
משרשרת של
אירועים או אנשים
שגרמו את הפגיעה
דוגמה: פס"ד
בלקר

קשיים בקש"ס עובדתי

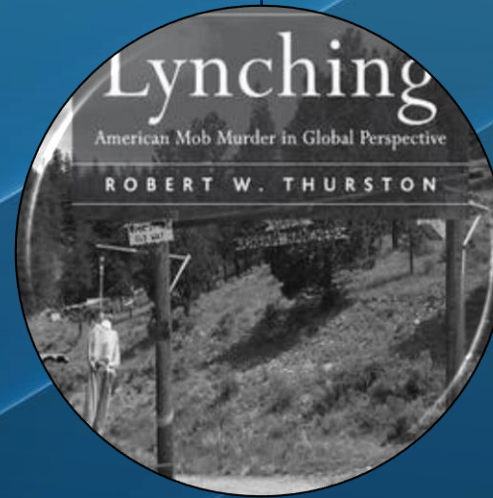
בדרך כלל הקש"ס הוא פשוט לאבחון
לדוגמה, דקירה מובילה למוות

עם זאת, ישנם מקרים מורכבים יותר בהם
קשה לזהות את הקשר הסיבתי המדויק

מקרים בהם יש מרחק יחסי
בזמן או במרחב

נניח אדם שנדרס, ומת חודש
לאחר מכן בבית חולים
דוגמה: מקרה בלקר

סיטואציות בהן מעורב יותר
מגורם אחד, כגון לינץ'
דוגמה: פס"ד ברדריאן

טבלת שליטה דיני עונשין 24.11

341/82 בלקר נ' מדינת ישראל

בעל מנסה לשרוף את אשתו וזורק אותה מהחלון

707/83 פטרומיליו נ' מדינת ישראל

פטרומיליו חוטף תיקים ל-3 נשים. אחת מתה כתוצאה מהסטרס – האם מדובר בהריגה?

במקרה שלנו ההלכה מתבטאת בכך שזה לא משנה עם בלקר הנחית את "מכת המוות" על אשתו. הוא תרם באופן מהותי למותה והתכוון לעשות זאת, ולכן אשם ברצח

"אין הכרח שמעשהו של עבריין פלוני יהיה בגדר הגורם היחיד והבלעדי. כאשר מדובר על מספר פגיעות שנגרמו על-ידי אנשים שונים, אשר כל אחת מהן תרמה מהותית לאבדן החיים, הרי כל אחד ממבצעי הפגיעות ייחשב כגורם המוות" דוגמה: ביצוע לינץ'. לא מחפשים את מי שהנחית את "מכת המוות", כל מי שהשתתף באופן אקטיבי יואשם

בשביל שאקט ייחשב שוד ולא גניבה, צריכה להיות התנגדות של הקורבן. אם שודד פשוט חטף תיק מיד של הולכת רגל וברח מייד ללא מאבק – זו גניבה, לא שוד

כדי להאשים בהריגה צריך חזות סבירה

אם אירוע לא סביר בכלל, כמו במקרה שלנו, שאשה מתה בגלל סטרס מחטיפת התיק – לא ניתן להאשים בהריגה לא מספיק יסוד עובדתי, צריך גם נפשי

ע"פ 707/83 פטרומיליו נ' מדינת ישראל, פ"ד לח(4), 821 – חלק א

בימ"ש פוסק שחטיפה מהירה ללא התנגדות של הנשדד היא גניבה. לעומת זאת, אם התעורר מאבק בין השודד לנשדד – זה הופך מגניבה לשוד

פטרומיליו מורשע לפי סעיפים 402(א) ו-298 לחוק העונשין ב-3 מעשי שוד ובהריגה. הוא מערער

אהרן פטרומיליו חטף תיקים מידהן של שלש נשים (ללא שהספיקו לגלות התנגדות). אחת הנשים שהייתה במצב בריאותי לקוי מתה מהלחץ וההתרגשות של השוד, למרות שלא נדחפה הוא הוכתה.

ע"פ 707/83 פטרומיליו נ' מדינת ישראל, פ"ד לח(4), 821 – חלק ב

עקב כך, פטרומיליו מזוכה
מהריגה ושוד, ומורשע ב-
3 גניבות

אנחנו רואים פה שלמרות
שיש קשר עובדתי
(האישה מתה כתוצאה
מהשוד) אי אפשר
להרשיע **אם לא הייתה**
חזות סבירה מראש

לפי הנשיאה פורת
והשופט נתניהו, נדיר
מאוד שחטיפת תיק
מובילה למוות. לכן, אי
אפשר להרשיע אדם
בהריגה עקב חטיפת תיק

היסוד הנפשי בהריגה
הוא תחזית מראש
שהמעשה עלול לגרום
לנזק ממשי העולה לכדי
סיכון חיים

בני זוג מסוכסים. הבעל שופך נפט על אשתו ומנסה לשרוף אותה. לאחר מכן הוא מנסה לזרוק אותה מהחלון. היא נאחזת באדן החלון, והוא משחרר את האצבעות שלה אחת אחת. היא נופלת, מתרסקת לחלוטין, מתה מוות מוחי, הרופאים ממשיכים להנשים כדי שיהיה אפשר להשתיל את האיברים שלה, ואז מנתקים (כי היא תכלס מתה, הם רק המשיכו פעילות לב)

בימ"ש קובע ששלושת התנאים לרצח על פי סעיף 300(א)(2) התמלאו ומרשיע ברצח

בערעור הבעל מערער ואומר שהוא לא הרג אותה. שהרי היא חייה עוד 5 ימים במכונת לב ריאות.

השופט בייסקי שואל שאלה מורכבת: בעבר מוות היה נגרם דקות לאחר מוות מוחי. כיום עם התקדמות הרפואה ניתן להמשיך באופן מלאכותי פעילות לב ריאות גם לאחר מוות מוחי. מה נחשב רגע המוות?

ע"פ 341/82 בלקר נ' מדינת ישראל, פ"ד מא(1)1 – חלק ב

בימ"ש דוחה את טענת הבעל. הוא אומר שיש קשר סיבתי עובדתי ברור. הבעל רצה להרוג את אשתו. הוא עשה מעשה, והצליח. **אם הוא לא היה עושה את זה – היא הייתה עדיין בחיים. לכן, ניתן להרשיע אותו**

שטרסברג כהן אומרת שהמעשה לא חייב להיות הגורם היחיד שגרם למוות, **אלא גם אחת מהסיבות שהיא יותר ממינימלית**

כהערת אגב (לא רלוונטי כ"כ לשיעור) הם פסקו בסוף "הפסקה מוחלטת של כל פעולות המוח - "מוות מוחי" - מהווה מוות במובן המשפטי"

תרשים זרימה מחשבה פלילית

עברות קפידה

לא צריך מחשבה
פלילית

עברות רשלנות

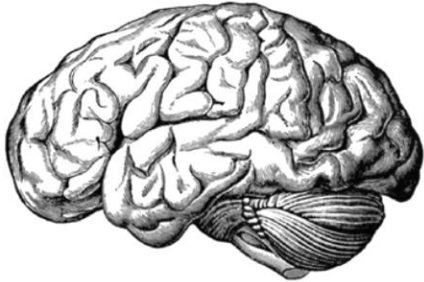
לא צריך מחשבה
פלילית

עברות מחשבה פלילית

(כשלא יודעים מה סוג העברה - ברירת המחדל
היא שעברה היא עברת מחשבה פלילית)

MENS REA

/,menz 'ri:ə/

A True Crime Podcast

מחשבה פלילית: מודעות לטיב המעשה, לקיום
הנסיבות ולאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה,
הנמנים עם פרטי העבירה, ולעניין התוצאות (צריך
בעברות תוצאה בלבד) גם אחת מאלה:

פזיזות שבאחת מאלה:

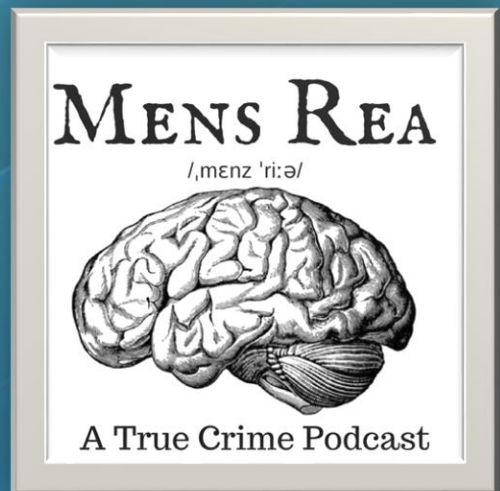
כוונה - במטרה לגרום
לאותן תוצאות

קלות דעת - בנטילת סיכון בלתי סביר לאפשרות
גרימת התוצאות האמורות, מתוך תקווה להצליח למנען

דוגמה - הרופאה המרדימה והילד המת

אדישות - בשוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות
האמורות

דוגמה - היריב המסחרי היורה דרך הקיר

**דרכים להוכחת
יסוד נפשי**

**אמירות של
הנאשם עצמו**

**ראיות
נסיבתיות
חיצוניות**

**חזקות ראייתיות
עובדתיות המשקפות
את ניסיון החיים והשכל
הישר, כגון חזקת
המודעות הכללית**

*ראשי תיבות אחר:
אמירות של הנאשם, חזקות
ראייתיות עובדתיות, ראיות
נסיבתיות חיצוניות*

*ראשי תיבות עצם:
עצימת עיניים,
צפיות, מודעות
כללית*

**דוקטרינת "עצימת עיניים"
ניתן להחיל גם בעברות
מחדל
תחליף למודעות
משתמשים בכל העברות**

**חזקת "מודעות
כללית"
תחליף למודעות
משתמשים בכל
העברות**

**חזקת הצפיות
תחליף לכוונה בעברות
תוצאה בלבד
משתמשים בעברות
תוצאה בלבד כדי
להחליף כוונה**

ע"פ 115/00 טייב נ' מדינת ישראל – חלק א

העובדות: אריק טייב הוא פיזיותרפיסט. בסיום טיפול באישה הוא מבצע בה, **ללא בקשת רשות**, מספר אקטים מיניים הכוללים חדירה (לתיאור הגרפי המלא – פסק הדין). האירוע היה קצר, ובמהלכו הייתה המתלוננת מבולבלת **ולא התנגדה כלל, ואף מלאה את הוראותיו במהלך האקט באופן רפה**

בבית המשפט המחוזי טייב זוכה מאשמת אונס, מכיוון "שנותר ספק שמא בשלב האחרון של האירוע האמין הנאשם בטעות שהמתלוננת מסכימה למעשיו" בערעור בעליון בית המשפט דן בעיקר **בסוגית המודעות ודוקטרינת "עצימת עיניים"**

השאלה המשפטית: האם טייב יכול לטעון שמכיוון שהמתלוננת לא התנגדה כלל ואף צייתה באופן רפה להוראותיו הוא האמין שהיא מביעה הסכמה? האם ניתן להרשיע אותו באינוס כשאין התנגדות?

כהקדמה – דוקטרינת "עצימת עיניים" **מחליפה** בעצם את המודעות במקרים מסוימים. כדי להרשיע אדם - צריך מודעות. ישנם אנשים חכמים שמכירים את החוק ובוחרים לא לדעת. משמעות עצימת עיניים היא הימנעות מלבחון ולבדוק דבר שלגביו עלול להיות חשד כי הוא אסור. החוק אומר שמדובר בעצימת עיניים, **כלומר בחירה לא לדעת, וזה יכול להיחשב מודעות**

כלומר, כשמתעורר חשד לגבי התנהגות, אנחנו מחשיבים את הנאשם למודע, אם נמנע מלברר

VERDICT

ע"פ 115/00 טייב נ' מדינת ישראל – חלק ב

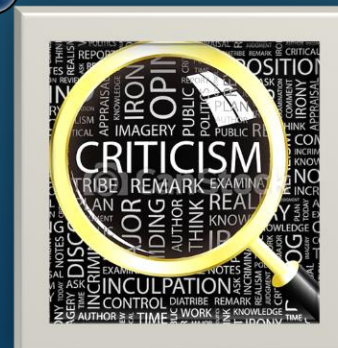
במקרה שלנו, קובע בימ"ש **שהיה לנאשם יסוד לחשוד שהאישה אינה מעוניינת** "בנסיבות המקרה הנדון לא זו בלבד **שלא ניתנה הסכמה מפורשת מצד המתלוננת**, אלא המערער חשד עד לאחר סיום האקט המיני כי המתלוננת לא נתנה את הסכמתה. מסקנה זו עולה בבירור מרצונו של המערער לקבל את אישורה של המתלוננת לכך **"שלא הכריח אותה"** מיד לאחר שהגיע לפורקן מיני"

בית המשפט **מרשיע את הנאשם באינוס על פי סעיף 345 (א) לחוק** העונשין "תוך ניצול מצב של חוסר הכרה בו שרויה האשה, או מצב אחר המונע ממנה לתת הסכמה חופשית..... הרי הוא אונס ודינו - מאסר שש עשרה שנים"

ההלכה – במידה ויש חשש שפעילות היא אסורה, ונמנעים מלברר – אי הבירור נחשב עצימת עיניים, שחלה אף במצב של "חלל תודעתי" ומחליפה את המודעות הנדרשת להרשעה

כלומר, אף על פי שבדר"כ צריך להוכיח מודעות, שאדם יודע מה הוא עושה, שזה אסור, ושיש תוצאות – "עצימת עיניים" מחליפה מודעות

ישנה ביקורת רבה על ההלכה הזו. היא בעצם נוגדת את מה שלמדנו בעבר שחובה להגיע לוודאות מוחלטת לפני הרשעה, ובאופן כללי לא ידידותית לנאשמים ויכולה להוביל להרשעות לא מוצדקות. אף על פי כן, השימוש בדוקטרינה בישראל הולך ומתרחבת, גם במקרים של "חלל תודעתי"

חלל תודעתי

אדישות לשאלה.

לא "חשדת ולא ביררת", אלא גם אם
פשוט לא הקדשת מחשבה לנושא

מכליל מאוד

עצימת עיניים

הימנעות מלברר חשד

מכליל פחות

העונש המירבי על אונס הוא **16 שנות מאסר**, אלא אם כן התקיימו תנאים המפורטים בס' 345(ב) כגון התעללות או איום בנשק, שאז העונש הוא **20 שנות מאסר**

הגדרת האונס היא בעילת אישה באחד מהתנאים הבאים
(ס' 345א לחוק העונשין)

תוך ניצול היותה חולת נפש או לקויה בשכלה, אם בשל מחלתה או בשל הליקוי בשכלה לא היתה הסכמתה לבעילה הסכמה חופשית

תוך ניצול מצב של חוסר הכרה בו שרויה האשה, או מצב אחר המונע ממנה לתת הסכמה חופשית

כשהאשה היא קטינה שטרם מלאו לה ארבע עשרה שנים, אף בהסכמתה

בהסכמת האשה, שהושגה במרמה לגבי מיהות העושה או מהות המעשה

שלא בהסכמתה החופשית

זה הסעיף שבו הורשע **טייב בדעת הרוב**

זה הסעיף שבו חשין **מרשיע בדעת מיעוט**

קלות דעת

אדם מודע לטיב המעשה ותוצאותיו

הוא לוקח סיכון בתקווה שלא יקרה כלום. לדוגמה, נוסע ב-150 קמ"ש

עונש מקסימלי על הריגה בקלות דעת – 12 שנים

דוגמה: נהג מתעסק בפלאפון בזמן נהיגה ומקווה שלא יקרה אסון

רשלנות

אדם לא מודע לטיב המעשה ותוצאותיו

הוא צריך היה להיות מודע לטיב המעשה ותוצאותיו

עונש מקסימלי על הריגה ברשלנות – 3 שנים

דוגמה: מקרים גבוליים יותר, שמסתמן שאדם באמת לא ידע כלום, אך אדם סביר היה צריך לדעת

ע"פ 3158/00 מגידש - חלק א

לעומת זאת, הריגה
בקלות דעת היא
עברה שבוצעה **תוך**
כדי מודעות,
ולקיחת סיכון
בתקווה שלא יקרה
כלום, כגון נהיגה
בשכרות

ההבדל הבסיסי בין רשלנות
לקלות דעת היא שהריגה
ברשלנות היא מצב שבו
האדם **לא היה מודע לטיב**
המעשה שביצע או
לאפשרות כי מעשהו יגרום
לתוצאה שהתרחשה, אולם
באותן הנסיבות, היה **עליו**
להיות מודע לכך, הנעשית
בתום לב

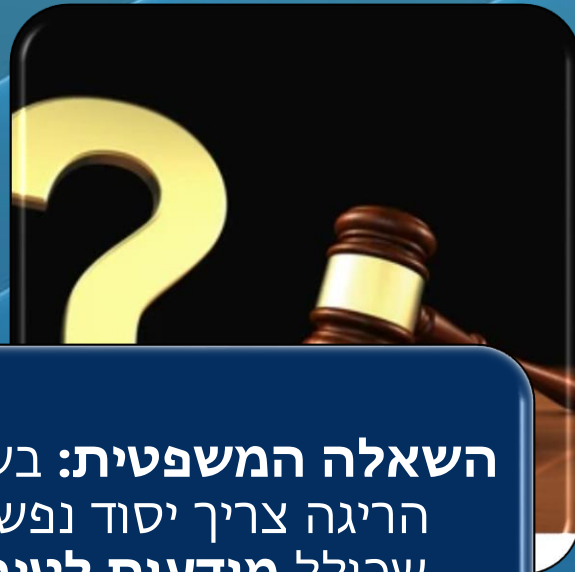

מגידש נוסע ב-95 קמ"ש
במקום שמותר 50. הוא פוגע
באישה והורג אותה. הוא
מורשע במחזי בהריגה
ומערער לעליון. הוא טוען
שצריך להרשיע אותו
בהריגה ברשלנות (3 שנים
מאסר), ולא בהריגה בקלות
דעת (12 שנות מאסר)

ע"פ 3158/00 מגידש - חלק ב

ההלכה: השופט אנגלרד אומר שבמקרים כאלו ניתן להשתמש ב"חזקת מודעות" כללית המתבססת על השכל הישר וניסיון החיים. אדם סביר יודע כי בנסיעה ב-95 קמ"ש הוא עלול לפגוע בהולכי רגל, ולכן יש פה חזקת מודעות. זו בעצם דרך לפתור את הקושי העצום בהוכחת מודעות

השאלה המשפטית: בשביל הריגה צריך יסוד נפשי שכולל **מודעות לטיב המעשה**. כיצד נוכיח שהייתה מודעות למעשה ולהשלכותיו? מניין לנו שידע מה יקרה?

אנגלרד אומר שההבחנה ביניהן היא קשה לעיתים

דנ"פ 983-02 בוריס יעקובוב נ' מדינת ישראל(רשלנות) – חלק א

בית המשפט המחוזי זיכה את
בוריס מאשמת **הריגה**
והרשיע אותו באשמת
רשלנות לשנתיים מאסר. בית
המשפט העליון אישר פסיקה
זו. כעת מדובר בדיון בבקשה
לערעור נוסף לעליון

היא הולכת לתחנת המשטרה
ומתלוננת. השוטרים מגיעים. הוא
צועק עליה שתבטל את התלונה
בנוכחות השוטרים. היא מבטלת,
והשוטרים הולכים תוך כדי אזהרה
שלא יכה אותה עוד. מייד עם עזיבתם
בוריס משתולל עם סכין בבית. גלינה
נועלת את עצמה עם הבן שלה. באופן
פתאומי היא עולה על אדן החלון
בקומה הרביעית, קופצת ומתה בגיל
31.

העובדות : בוריס יעקובוב
היה נשוי במשך 8 שנים
לגלינה יעקובוב. הוא היה
מתעלל בה באופן קבוע.
בבוקר מסוים הוא הכה את
גלינה עקב סירובה לתת לו
את משכורתה (היא הייתה
המפרנסת במשפחה).

דנ"פ 983-02 בוריס יעקובוב נ' מדינת ישראל – חלק ב

בימ"ש קובע שאדם סביר יכול היה לראות תוצאה זו לאחר שנים ארוכות של התעללות בזויה – "במעשיו הרעים הביא בוריס את גלינה לידי כך שאבד לה יצר הקיום וההישרדות", ולכן דוחה את בקשתו של בוריס

21

סעיף 21(א) לחוק העונשין – "רשלנות – אי מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות או לאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה, הנמנים עם פרטי העבירה, כשאדם מן היישוב יכול היה, בנסיבות הענין, להיות מודע לאותו פרט" כלומר, בימ"ש קובע שהנקודה העיקרית היא צפיות, יכולת הצפייה מראש

השאלה המשפטית : בוריס טוען שהתאבדותה של גלינה היא פעולה עצמאית שמנתקת קשר סיבתי. **האם התאבדות מנתקת קשר סיבתי ("גורם זר מתערב"), שהרי זו פעולה עצמאית של אדם אחר?**

דנ"פ 983-02 בוריס יעקובוב נ' מדינת ישראל – חלק ג

כמו כן, נקבע
שבית המשפט הוא
הקובע מה הוא
"האדם הסביר"

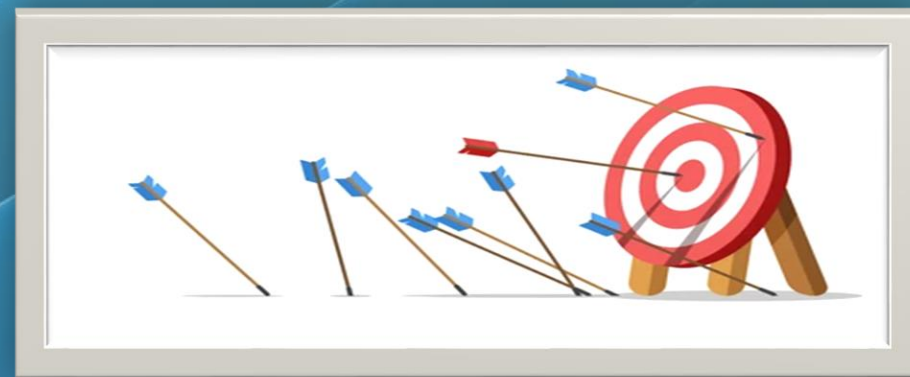

כהערת אגב, זו הפעם
הראשונה בישראל
שהחילו את עקרונות
הרשלנות "על
אחריותו ועל חובותיו
של בעל מכה ועל
אישה מוכה השולחת
יד בנפשה"

ההלכה: התאבדות אינה
מנתקת קשר סיבתי, אינה
"גורם זר מתערב" באופן
אוטומטי. הכול בהתאם
לצפיות. לדוגמה, השארה של
נשק ליד חייל אובדני =
רשלנות. אבל אם אני מעליב
מישהו חד פעמית והוא קופץ
מהחלון – לא מדובר
ברשלנות, כי זה לא היה צפוי

ציר זמנים בניסיון וחרטה

מאז 1994 ותיקון 39

במסגרת תיקון 39 לחוק העונשין
בשנת 1994 שונה החוק וכיום עונש
על ניסיון לעבירה שווה לעונש המוטל
על ביצוע העבירה, כמקובל ברוב
מדינות העולם

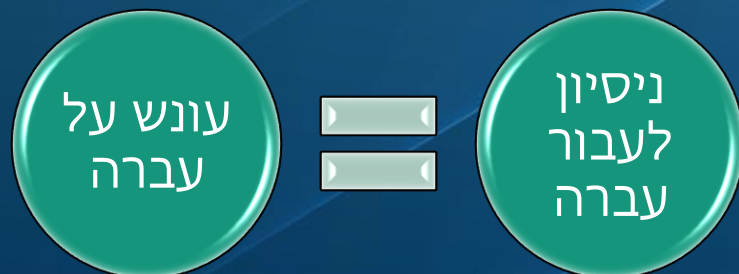
גישה גמולנית יותר

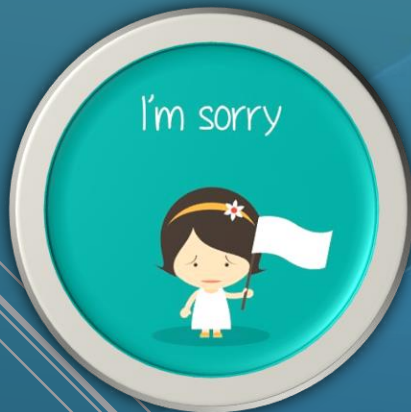
בנוסף, נתנו מעמד רשמי לחרטה מי
שהתחרט בנסיבות מסוימות פטור
לחלוטין מעונש

עד 1994 ותיקון 39

החוק היה מעניק על ניסיון חצי
מהעונש המוטל על עברה שבוצעה
בפועל

גישה תוצאתנית יותר

טענת חרטה

ס' 28

הוכחת חרטה מוטלת על הנאשם
וצריכה להיעשות ברמה של דין אזרחי
– "מאזן הסתברויות"

צריך להציג גרסה של ניסיון וחרטה

אי אפשר לטעון: "לא ניסיתי לרצוח
ואם ניסיתי – התחרטתי"

הפסקת הניסיון עקב רצונו של
הנאשם ולא עקב נסיבות חיצוניות

הלכת נחושתן – חרטה צריכה להיות
עצמאית אבל לא חייבת להיות
"מוסרית עמוקה"

(כלומר, מרחיבה את היקף החרטה)

ניסיון ממשי למניעת תוצאות
העבירה (נניח במקרים שמדובר
בחבורה). יש מחלוקת בנוגע לכמה
משמעותית התרומה צריכה להיות

**כיצד נבחין בין הכנה
לניסיון?
"זה קשה מאוד"**

מבחן הצעד האפקטיבי/ תחילת הביצוע

איזה מעשה מהווה
התחלה של שרשרת
פעולות שאם לא
תופסק תוביל לביצוע
העבירה?

פס"ד אלדד

מבחן "הסרט האילים"/חד משמעות

צופים כאילו בסרט אילים
ומנסים להבחין מתי העברה
עוברת באופן חד משמעי משלב
הכנה לשלב שבו אי אפשר לפרש
את המציאות לשני צדדים,
ומדובר בניסיון

פס"ד סריס+סנקר

מבחן הקירבה להשלמה

כמה פעולות יש מרגע
הפעולה האחרונה ועד
להשלמת העברה? כמה
שלבים אנחנו מהשלמת
העברה?

פס"ד סרור

ע"פ 180-83 יוסף סרור נ' מדינת ישראל(הכנה)

בן פורת משתמשת ב"מבחן הקירבה להשלמה" – כמה קרוב המעשה שבוצע להשלמת העברה? במקרה שלנו, קרוב מאוד מאוד. ולכן בן פורת קובעת שמדובר בניסיון ולא בהכנה. **ההלכה המצומצמת:** גם שלבים ראשונים של הביצוע יכולים להיות בגדר ניסיון, ובלבד שהם קרובים קירבה מספקת השלמת המעשה הפלילי. **במובן הרחב יותר,** אנחנו רואים שימוש במבחן הקירבה להשלמה

במחוזי מורשע סרור בניסיון לרצח. כעת מדובר בערעור לעליון. ההגנה טוענת ששליפת הרימון הייתה הכנה בלבד, עליה אין שום עונש, לעומת ניסיון, שמזכה בעונש מכובד. השאלה המשפטית: איך אנחנו מבדילים בין "ניסיון" לבין "הכנה"?

בין סרור לבין שמעון סבח שורה יריבות בנוגע לבחורה. סרור גנב 2 רימונים מהצבא כדי לרצוח את סבח ("לגמור אותו, שאוכל לחיות בשקט"). הוא מגיע לדירת חברים והם מסכימים לסגור את הסיפור בדו-קרב מכות למטה. בפועל סרור הולך מאחורה עם רימון עם נצרה שלופה. תוך כדי כך סבח מסתובב ונותן לסרור אגרוף שגורם לו להפיל את הרימון. מהפיצוץ נפצעים 4 אנשים כולל סרור עצמו

רקע עובדתי

סנקר היה מקורב למשפחת אברג'יל. בתאריך מסוים פרצה קטטה בין משפחת אברג'יל לאלפרון ובה נפצע אברג'יל בפניו על רקע מאבקי שליטה בעסקי המחזור באזור המרכז. סנקר, בלקר, וגרלה סיירו מספר ימים באזור בו שהה אלפרון. לאחר כמה ימים הם נוסעים לרחוב אנה פרנק לקפה "אנה" בו שהה אלפרון

רקע עובדתי

המשטרה מבינה שיש סכנה ממשית לביטחון הציבור ומחליטה לעצור אותם. במהלך המעצר הפושעים מנסים לברוח, אחד מהם נהרג בקרב יריות, ושוטר נפצע מירי בבטנו. לאחר המעצר מתגלה ברכבם רובה גנוב דרוך ולא נצור וחבילה של כפפות. בית המשפט המחוזי זיכה אותם מניסיון לחבלה חמורה "מאחר שנעצרו לאחר שהמשיכו בנסיעה וחלפו על פני בית הקפה ומעצרום לא בוצע שעה שהיו ממש בסמוך לבית הקפה עם נשקים שלופים, מעשיהם אינם עולים לכדי ניסיון אלא מצויים עדין בשלב ההכנה" (עמית, 12). המדינה מערערת לעליון

השאלה המשפטית

איך אנחנו מבחינים בין ניסיון שהעונש עליו ממשי וחמור לבין הכנה, שלא מזכה בשום עונש?

ע"פ 11068/08 מדינת ישראל נ' אמיר סנקר – חלק ב

במקרה שלנו, בימ"ש קובע שהצופה בסרט האילם מבין את התקרבותם עם נשק לעבריין יריב לאחר מספר סיורים כניסיון חבלה חמורה, ומקבל את טענת המדינה לפיה יש להרשיע את סנקר ושותפו בניסיון לחבלה חמורה. כמו כן עמית אומר כי "כעניין של מדיניות משפטית ראויה, אין להגיע לתוצאה שעלולה להעמיד את המשטרה בדילמה קשה: האם לסכל את העבירה בדקה ה-88 או להמתין לדקה ה-90, על כל הסיכונים הכרוכים בכך לביטחון הציבור, רק על מנת שהעבריין ייחשב כמי שהגיע כבר לשלב הניסיון" (עמית, 42)

לדוגמה, הצטיידות באקדח היא הכנה ולא ניסיון. יציאה ונסיעה לכיוון קורבן הרצח בשלביה הראשונים יכולה להתפרש כהכנה. אך נניח מחבל שמגיע לתחנה המרכזית עם חגורת נפץ נמצא כבר בשלב הניסיון. הצופה בסרט האילם מבין בצורה חד משמעית שהוא הגיע למקום על מנת להתפוצץ. אי אפשר לפרש למספר כיוונים. עמית מדגיש שהמבחן לא תמיד ברור

עמית אומר שניתן להשתמש ב"מבחן הסרט האילם" (נקרא גם "מבחן החד משמעות"). כלומר, בוחנים את המקרה כאילו אנחנו צופים בסרט אילם: הרגע בו ההתנהגות עוברת מהכנה לביצוע, באופן שהמעשה מוביל באופן ברור לעברה, ולא למספר התנהגויות אפשריות, גם אם זו פעולה ראשונית (עמית, 39)

ע"פ 401/99 מצראווה נ' מדינת ישראל – חלק א

חקיקה רלוונטית(ניסיון וחרטה) – ס' 25-28 לחוק העונשין

מצראווה טוען כי הוא לא ניסה כלל לבצע אונס, ואף אם ניסה הרי התחרט והפסיק באמצע, ולכן הוא זכאי

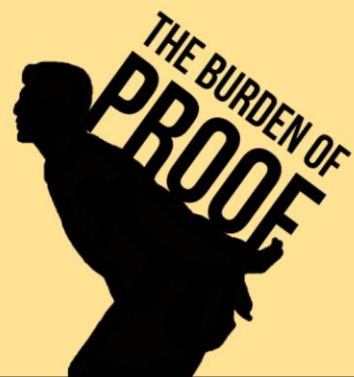
רקע חוקי

בעבר החוק קבע כי ניסיון לעברה מזכה במחצית העונש על ביצוע העברה, ולא התייחס לנושא החרטה כלל. לאחר תיקון 39 לחוק בשנת 1994 החוק קובע שניסיון חמור בדיוק כמו העברה, אך במקרה של הפסקת הניסיון עקב חרטה בסייגים מסוימים פוטר לחלוטין מאשמה

העובדות: עאמר מצראווה לקח את המתלוננת טרמפ ליד חדרה. הוא הסיע אותה לפרדס ורצה לקיים עמה יחסים. היא סרבה. הוא ניסה לאנוס אותה וקרע חלק מבגדיה. היא הצליחה לברוח החוצה, הוא רדף אחריה, נשך אותה וניסה להשתלט עליה, אך הבחורה הייתה אתלטית במקצועה והפליאה בו את מכותיה. הוא החליט ללכת משם ונסע, אך המותקפת הצליחה לרשום את מספר הרכב ומצראווה הסגיר עצמו והורשע באונס. כעת מדובר בערעור בעליון

ע"פ 401/99 מצראווה נ' מדינת ישראל – חלק ב

אילן קובע כי חובת הוכחת החרטה היא על הנאשם, ועליו להוכיחה ברמת הוודאות הדרושה בדין האזרחי ("מאזן הסתברויות"). כלומר, לא מספיק רק להעלות ספק ולהטיל את נטל ההוכחה על התביעה, אלא צריך הוכחת חרטה. הוכחת החרטה תהיה לרוב לפי עדות הנאשם, בצירוף ראיות חיצוניות

עקב כך, ערעורו של מצראווה נדחה

השופט אילן קובע שכדי להוכיח חרטה נדרשת עמידה בשני תנאים : א. הפסקה מרצונו של הפושע ב. הפסקה מתוך חרטה, בניגוד נניח לחוסר יכולת. במקרה שלנו מסתמן שמצראווה חדל מניסיון האונס לא כי הוא התחרט, אלא כי הוא קיבל מכות

השאלות המשפטיות

מה נחשב חרטה בדיוק?
באילו סייגים מוכיחים חרטה? על מי מוטלת חובת הוכחת החרטה וכיצד מוכיחים אותה?

ע"פ 401/99 מצראווה נ' מדינת ישראל – חלק ג

ההלכות המרכזיות

1

כדי לזכות בהגנת סעיף 28 לחוק העונשין, צריך הנאשם להוכיח שני תנאים מצטברים: שחדל מהניסיון מחפץ נפשו בלבד, ולא בגלל נסיבות חיצוניות. שהחדילה נובעת מחרטה. נטל ההוכחה הוא על הנאשם

2

אשר לסוג ההוכחה, בדרך-כלל ההוכחה תהיה עדות הנאשם, כי רק הוא יכול להעיד על מה שבלבו. ייתכנו מקרים שבתוספת לעדות הזאת תימצאנה גם ראיות חיצוניות לאשש אותה, אך בראש ובראשונה מדובר בעדות הנאשם

3

מידת ההוכחה היא כמו בכל מקרה שנטל ההוכחה עובר לשכמו של נאשם במשפט פלילי. עליו להוכיח את המוטל עליו במידה הנוהגת במישור האזרחי. ספק כשלעצמו אינו מספיק

סוגי גרימת מוות

המתה
ברשלנות

(304)
3 שנים

המתה בקלות
דעת(301ג)

הגורם למותו של
אדם בקלות דעת
מאסר 12 שנים

המתה בנסיבות
אחריות מפחיתות

מאסר 15 שנים
(301בא)

רצח- הגורם
בכוונה או באדישות
למותו של אדם

מאסר עולם(כעונש
מקסימום)

רצח בנסיבות
מחמירות

מאסר עולם כעונש
חובה(301 א-ב)

הגורם בכוונה או באדישות
למותו של אדם והמעשה
נעשה כשהנאשם **היה נתון
במצב של מצוקה נפשית
קשה, עקב התעללות
חמורה ומתמשכת** בו או
בבן משפחתו, בידי מי
שהנאשם גרם למותו, דינו –
מאסר חמש עשרה שנים

אם מצא בית המשפט,
מנימוקים מיוחדים
שיירשמו, כי מתקיימות
נסיבות מיוחדות שבשלהן
המעשה אינו מבטא דרגת
אשמה חמורה במיוחד,
**רשאי הוא להרשיע את
הנאשם ברצח רגיל**

כולל 11 סעיפים
הכוללים בין השאר רצח
מתוכנן מראש(1), או
רצח של בן/בת זוג לאחר
התעללות(6), רצח
באכזריות מיוחדת(7),
רצח ע"י ארגון טרור(10),
רצח של עד או שופט
במשפט פלילי(3)

***כולל את העיקריים, לא הכל**

ע"פ 2796-95 פלונים נ' מדינת ישראל – חלק א

בעקבות רצח כהנא מתארגנת "סיירת נקמה" של 4 קטינים בשוק הקצבים בירושלים. בתוכנית: זריקת רימון רסס. הקצאת תפקידים במקור:

ט' משמש כמודיע טלפוני למערכות העיתונים	נ' וג' משמשים כתצפיתנים	ז' זורק את הרימון
--	-------------------------	-------------------

בבוקר הפיגוע ט', שהיה מנהיג החבורה, חותך ואומר שלא יבצעו. הם אומרים לו שילכו בלעדיו, והוא אומר "תעשו". הוא לא מודיע למשטרה. הוחלט שג' יחליף אותו ויהיה אחראי על ההודעה הטלפונית

נ' וז' הולכים לשוק הערבי. ז' היה אמור לזרוק את הרימון אבל ברגע האחרון נבהל ומחליט לא לפעול. נ' לוקח את הרימון, זורק, הורג ערבי אחד ופוצע שבעה נוספים

כלומר מבחינת ביצוע בפועל:

נ' זרק והרג בפועל	ג' רק הודיע טלפונית	ט' מנהיג החולייה בכלל לא השתתף	ז' היה אמור לזרוק וברגע האחרון לא זרק
-------------------	---------------------	--------------------------------	---------------------------------------

במחזי כולם מורשעים כמבצעים בצוותא, כלומר אחראים באופן מלא לעברה המושלמת. הם מערערים לעליון. בהרכב: ברק, אור, חשין

ט' טוען טענת חרטה כי הוא בכלל לא השתתף בסוף

ג' טוען שאינו נחשב כמסייע ובטח שלא כשותף ברצח. שיחת טלפון לא נחשבת סיוע

ז' טוען שברגע האחרון התחרט ולא זרק ולכן אינו שותף ברצח

שותף עקיף – חיצוני לעברה

מסייע(ס' 32) – שותף עקיף ומשני
תרומה חיצונית ואמצעי עזר משני - חצי עונש

משדל(ס' 30) – שותף עקיף וראשי
תרומה חיצונית - עונש מלא

הגדרה: "עשה מעשה כדי לאפשר את הביצוע, להקל עליו או לאבטח אותו, או למנוע את תפיסת המבצע, גילוי העבירה או שללה, או כדי לתרום בדרך אחרת ליצירת תנאים לשם עשיית העבירה, הוא מסייע" (ס' 31)

הגדרה: "האב הרוחני של העברה",
"המבצע האינטלקטואלי", שותף ראשי
שמביא את המבצע לידי קבלת החלטה
לעשות את המעשה

יסוד נפשי: מודעות לכך שהוא עוזר
לאדם לבצע עברה + כוונה לעזור

יסוד נפשי: מודעות לכך שהוא
מביא אדם אחר לידי ביצוע עברה +
כוונה לעשות זאת

יסוד עובדתי: תלוי במקרה
הספציפי. אחד מהמקרים
המפורטים בס' 31.

יסוד עובדתי: שכנוע, עידוד,
הפצרה וכל סוג של הפעלת לחץ
הערה: שידול לא חל על עברות
"חטא" (ס' 34ג)

שותף ישיר – "שותף פנימי"
לעברה
עונש מלא

אנחנו רוצים להרחיב את מעגל הענישה
הפלילית לאנשים שלוקחים חלק בעברות

מבצע בצוותא

הגדרה: כל אדם שלוקח חלק
במשימה עבריינית ויחד הם מהווים
גוף אחד. בידי כל אחד יש שליטה
מסוימת על התפתחות העברה.

היסוד הנפשי הדרוש: מה שנדרש
בעברה אותה מבצעים + מודעות
לכך שהם מבצעים בצוותא

יסוד עובדתי: אין צורך שכל אחד
יבצע את כל העברה. מספיק שכל
אחד מבצע חלק. לא חייבים
להיות פיזית במקום
העברה! (ברק 28)

ההבחנה בין סוגי התפקידים יכולה להיות קשה, או במילותיו של חשין: "הבדל דק-דק הוא, דק-מכל-דק, דק-על-דק-עד-אין-נבדק"

אני לא אלאה אתכם בכלל על איך הגיעו לתוצאה בפס"ד הספציפי הזה כי זה לא רלוונטי(מי שמעונין, ברק. 32-38) מה שרלוונטי זה הדיון בצדדים לעברה

בסופו של דבר הערעור נדחה וההרשעה של כולם נותרה על כנה כמשתתפים עיקריים. אפשר לחפור הרבה על למה בדיוק אבל זה לא רלוונטי כ"כ(לעניות דעתי האישית בלבד, ג' לפחות היה אמור להיות מורשע כמסייע בלבד). **שורה תחתונה עיקרית:**

ע"פ 2796-95 פלונים נ'
מדינת ישראל – חלק ג

צדדים לעברה

סיוע לדבר עברה

(ס' 31)

" לפני עשיית העבירה או בשעת עשייתה עשה מעשה כדי לאפשר את הביצוע, להקל עליו או לאבטח אותו, או למנוע את תפיסת המבצע, גילוי העבירה או שללה, או כדי לתרום בדרך אחרת ליצירת תנאים לשם עשיית העבירה"

חצי עונש בסייגים מסוימים(ס' קטנים 32)

שידול לעברה(ס' 30)

"בשכנוע, בעידוד, בדרישה, בהפצרה או בכל דרך שיש בה משום הפעלת לחץ"

שותף עקיף מלא -
עונש מלא. לא חל על עברת חטא

מבצע בידי אחר (29ג):

"שתרם לעשיית המעשה על-ידי אדם אחר שעשאו ככלי בידיו, כשהאחר היה נתון במצב כגון אחד המצבים הבאים:

1. קטינות או אי שפיות הדעת
2. העדר שליטה 3. ללא מחשבה פלילית 4. טעות במצב דברים 5. כורח או צידוק"

שותף ישיר - עונש מלא

מבצע בצוותא

(ס' 29)

שותף פנימי ישיר
עונש מלא

ביצוע באמצעות
אחר
(להבדיל משידול) -
עונש מלא (29ג)
יסוד נפשי: מודעות
לעברה + להיות
האחר באחד
המצבים המפורטים
בחוק

כורח(כפייה
לבצע עברה)
או צידוק(נניח
פקודה בלתי
חוקית)

טעות במצב
דברים
(נניח אתה גורם
למישהו לחשוב
שתוקפים אותו
והוא יורה
ב"תוקף")

ללא מחשבה
פלילית
(נניח אתה
משכיר בית לא
שלך)

העדר שליטה
(נניח היפנוזה)

קטינות או אי
שפיות הדעת